

Δημιουργικές πόλεις και ανθρώπινα οικοσυστήματα γνώσης

Παρασκευή ΤΑΡΑΝΗ

Αρχιτέκτων – Πολεοδόμος Μηχανικός

Ερευνητική Μονάδα URENIO – ΑΠΘ

Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός Creativity Platform

Περίληψη

Ένα εκτεταμένο τμήμα της διεθνούς βιβλιογραφίας που αναφέρεται στην έννοια «δημιουργική πόλη» εστιάζει στη σημασία του ανθρώπινου δημιουργικού κεφαλαίου και στο ρόλο που αυτό παίζει στην ανάπτυξη των δημιουργικών πόλεων. Η υπόθεση εργασίας είναι ότι η παρουσία επαγγελματιών των δημιουργικών κλάδων (όπως αυτοί ορίζονται και καταγράφονται από επίσημες ευρωπαϊκές και διεθνείς στατιστικές χαρτογραφήσεις) βελτιώνει την ποιότητα του οικονομικού περιβάλλοντος των πόλεων.

Το άρθρο υποστηρίζει ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά μιας δημιουργικής πόλης είναι η ικανότητά της να ενεργοποιεί ευνοϊκά περιβάλλοντα για την ανάπτυξη ανθρώπινων οικοσυστημάτων γνώσης. Ειδικά για τους δημιουργικούς τομείς, το ανθρώπινο κεφάλαιο, οι ανθρώπινες σχέσεις, και τα άτυπα ανθρώπινα δίκτυα εμφανίζονται να είναι πιο σημαντικοί παράγοντες στη διάχυση της γνώσης περισσότερο απ' ό,τι η παρουσία Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, κυβερνητικών οργανισμών αλλά και των μηχανισμών της τοπικής εξουσίας και αυτοδιοίκησης.

Προκειμένου να υποστηρίξει το παραπάνω, το άρθρο θα διερευνήσει βιβλιογραφικά τα χαρακτηριστικά της γνώσης ως οικονομικό προϊόν και θα επιχειρήσει μια ανάλυση των χαρακτηριστικών της ανθρώπινης δικτύωσης. Τέλος, θα παρουσιάσει, ως μελέτη περίπτωσης, τα αποτελέσματα της δράσης ενός «οικοσυστήματος γνώσης» στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Τα χαρακτηριστικά της γνώσης

Το άρθρο εξετάζει τα αναδυόμενα σημερινά χαρακτηριστικά της «γνώσης» ως ένα οικονομικό αγαθό μέσα στην Οικονομία και την Κοινωνία της γνώσης. Η ανάδυση της Κοινωνίας της Γνώσης διεκδικεί την ανθρώπινη διάσταση της γνώσης και δίνει στα ανθρώπινα δίκτυα μια πρόσθετη και ιδιαίτερη δυναμική. Για να κατανοήσουμε την Οικονομία και την Κοινωνία της Γνώσης είναι χρήσιμο να επικεντρωθούμε στην έννοια της «γνώσης» που βρίσκεται στον πυρήνα τους, αλλά και στη φύση των ανθρώπινων σχέσεων και δικτύων, όπου οι ροές γνώσης πραγματοποιούνται. Εκτός από τα ζητήματα του ορισμού της έννοιας της γνώσης και τις προσεγγίσεις των επιστημονικών μελετών, μια σειρά από χαρακτηριστικά μπορούν να

Συνεδρία 7. Συνεργατικοί σχηματισμοί, δημιουργικές πόλεις και ανθρωπίνος πόρος

καταγραφούν για να προσδιορίσουν την ταυτότητά της και τον ρόλο της στις σύγχρονες συνθήκες παραγωγής.

Ετερογένεια: Τα συστατικά της γνώσης είναι ετερογενή καθώς τα αποτελέσματα της μιας ή της άλλης διαδικασίας που επιφέρει ή προσθέτει γνώση δεν είναι ποτέ συγκρίσιμα. Το ευρύ πεδίο της γνώσης περιλαμβάνει την πρακτική και θεωρητική γνώση, τη γνώση με σταθερή αξία και τη γνώση που γρήγορα απαξιώνεται και αντικαθίσταται, τη γνώση που ορίζεται ως σημαντική για το σύνολο της κοινωνίας και τη γνώση που αξιολογείται ως σημαντική για μια μικρή κοινωνική ομάδα κλπ.

Η μη αποκλειστικότητα και η μη ανταγωνιστικότητα της γνώσης. Η γνώση διαφεύγει συνεχώς από τις οντότητες που την παράγουν. Η γνώση ως πόρος μπορεί να θεωρηθεί ανεξάντλητος, καθώς, η διατυπωμένη, κυρίως, και κωδικοποιημένη γνώση μπορεί να χρησιμοποιηθεί από 1 αλλά και από 1+*n* ανθρώπους χωρίς κανένα επιπλέον κόστος. Η χρήση της γνώσης από έναν πρόσθετο συντελεστή δεν συνεπάγεται αναγκαιότητα παραγωγής κανενός είδους επιπλέον υλικού προϊόντος. Ο δημιουργός της γνώσης δεν χρειάζεται να παράξει μια πρόσθετη γνώση κάθε φορά που αυξάνεται η χρήση της.

Συσσωρευτικότητα της γνώσης. Μια σημαντικά δυναμική ιδιότητα της γνώσης είναι η συσσωρευτικότητα και η εξελικτικότητά της. Ως πνευματική εισροή, η γνώση είναι ικανή να γεννήσει νέες ιδέες και νέα επιτεύγματα προκαλώντας συλλογική πρόοδο. Η μη-ανταγωνιστική φύση της άυλης γνώσης και των ιδεών, η ιδιότητά τους να μπορούν να χρησιμοποιηθούν άπειρες φορές χωρίς κόστος λειτουργεί σωρευτικά με αποτέλεσμα η προστιθέμενη γνώση αλλά και ο συνδυασμός υπαρχόντων γνώσεων να δημιουργεί νέα γνώση που δεν είναι απλώς το άθροισμα της υπάρχουσας. Η σωρευτικότητα της γνώσης μπορεί να αφορά τη συνεχή εξέλιξη μιας αρχικής ιδέας, μπορεί να αφορά και τον επανασυνδυασμό κομματιών γνώσης που είναι όλα διαθέσιμα, αλλά ποτέ δεν είχαν συνδυαστεί με αυτόν τον τρόπο. Επιπλέον, και παρά την διαπίστωση ότι υπάρχει απαξίωση της γνώσης όταν δεν αξιοποιηθεί έγκαιρα – χαρακτηριστικό που αφορά κυρίως τη γνώση γύρω από τις νέες τεχνολογίες – η σωρευτική ικανότητα της γνώσης μπορεί να λειτουργεί θετικά και να οδηγήσει σε εκ νέου αξιοποίηση και επαναφορά μιας απαξιωμένης ιδέας ή τεχνικής.

Κωδικοποίηση και αναπαραγωγή της γνώσης. Ένας σημαντικός παράγοντας για την αξιοποίηση της γνώσης ως ανταγωνιστικό οικονομικό πλεονέκτημα είναι η κωδικοποίησή της, η διατύπωση δηλαδή της γνώσης με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να μεταδοθεί, να αναπαραχθεί και να μεγεθυνθεί ανεξάρτητα από το άτομο ή τα άτομα που την κατέχουν.

Χωρική διαίρεση και διάσπαση της γνώσης. Η γνώση έχει τη φυσική τάση να διασπάται και να διαχωρίζεται όσο εμβαθύνεται και εξειδικεύεται. Η διασπορά και η διάσπαση της γνώσης είναι αποτέλεσμα του καταμερισμού της εργασίας αλλά και της ολοένα και αυξανόμενης εξειδίκευσης της εργασίας. Τόσο η χωρική διαίρεση όσο και η διάσπαση της γνώσης αφορούν

Συνεδρία 7. Συνεργατικοί σχηματισμοί, δημιουργικές πόλεις και ανθρωπίνι πόροι

το τμήμα της που συνδέεται πιο άμεσα με την εφαρμογή, τη γνώση δηλαδή που βελτιώνει μια τεχνολογία. Σημαντικά μεγάλος είναι ο αριθμός των εργασιών, εδώ και αρκετές δεκαετίες, που υποστηρίζουν ότι η παραγωγή γνώσης είναι κατά τόπους συγκεντρωμένη δημιουργώντας χωρικές ανισότητες. Ιδιαίτερα η άρρητη και μη κωδικοποιημένη γνώση, η οποία εξαρτάται σημαντικά από τις συνθήκες μέσα στις οποίες παράγεται (μια ομάδα ανθρώπων χωρικά συνδεδεμένη, ένα εργαστήριο ή μια επιχείρηση) είναι δύσκολο να μεταφερθεί ξεπερνώντας τα χωρικά ή οργανωτικά όρια.

Ανθρώπινα δίκτυα – ανθρώπινα οικοσυστήματα γνώσης

Η έννοια του ανθρώπινου οικοσυστήματος βασίζεται σε θεωρίες που αντλούνται από την οικολογία, ανθρωπολογία, κοινωνιολογία, φιλοσοφία, πολιτική επιστήμη ή την ψυχολογία, και αποτελεί μια προσπάθεια να γίνει κατανοητό το σύνθετο σύστημα των σχέσεων στο οποίο οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν. Η ανάγκη ερμηνείας των ανθρώπινων σχέσεων ως ένα σύνθετο οικοσύστημα αυξάνει, τα τελευταία χρόνια, λόγω της δυναμικής εισβολής της ψηφιακής κοινωνικής δικτύωσης. Στο άρθρο γίνεται προσπάθεια να αναλυθούν και να κωδικοποιηθούν συνοπτικά οι αλληλεπιδράσεις ενός δικτύου ανθρώπων μέσα σε ένα συγκεκριμένο φυσικό πλαίσιο (πόλη) ώστε να ερμηνευτούν και να καταγραφούν οι ροές γνώσης και μεταφοράς τεχνογνωσίας που συμβαίνουν μέσα σε αυτό.

Case Study: ένα ανθρώπινο οικοσύστημα γνώσης στη Θεσσαλονίκη

Τέλος, το άρθρο θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα της τριετούς δράσης ενός δικτύου ανθρώπων του μη κερδοσκοπικού οργανισμού Creativity Platform, στο οποίο εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά ενός «ανθρώπινου οικοσυστήματος γνώσης» όπως αυτά έχουν περιγραφεί παραπάνω. Ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός Creativity Platform δραστηριοποιείται στη δικτύωση επαγγελματιών της δημιουργικής οικονομίας στην πόλη της Θεσσαλονίκης και τα αποτελέσματα των δράσεών του θα καταγραφούν και θα αξιολογηθούν ως προς τις επιπτώσεις τους στην ενεργοποίηση του τοπικού δημιουργικού κεφαλαίου, τη δικτύωση, την εξωστρέφεια και την προβολή του, την αγορά εργασίας και την ενίσχυση της δημιουργικής επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.

Βιβλιογραφία

- Bianchini, F., & Landry, C. (1995) *The Creative City*. London: Demos.
- Cilliers, P. (2000) *Complexity and Postmodernism: Understanding Complex Systems*, London, New York: Routledge / Taylor & Francis, pp. 3-5
- Coletta, C. (2008) *Fostering the Creative City*, Chicago: CEO. Available on line: http://www.ceosforcities.org/work/fostering_the_creative_city (access 15/05/2011)
- Comunian, R. (2011) "Rethinking the Creative City: The Role of Complexity, Networks and Interactions in the Urban Creative Economy", *Urban Studies*, 48 (96), pp. 1157-1179

Συνεδρία 7. Συνεργατικοί σχηματισμοί, δημιουργικές πόλεις και ανθρωπίνι πόροι

- Cooke Ph., Lazzaretti L. (eds) (2008) *Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development*, UK: Edward Elgar Publishing
- DCMS (2001), *Creative Industries Mapping Document 2001* (2 ed.), London, UK: Department of Culture, Media and Sport, available on line http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/4632.aspx (access 15/05/2011)
- Evans L. G. (2009) "From cultural quarters to creative clusters: creative spaces in the new city economy". In: Legner, M. (ed) *The sustainability and development of cultural quarters: international perspectives*. Stockholm: Institute of Urban History: pp. 32-59
- Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class*, New York: Basic Books.
- Foord J. (2008) "Strategies for creative industries: an international review", *Creative Industries Journal*, Volume 1 Number 2, Available on line: www.dimetic.dime-eu.org/dimetic_files/foord2008.pdf (access 12/03/2011)
- Foray. D. (2010) *Οικονομία της Γνώσης*, Αθήνα: Σαββάλας
- Green, N. (1999) *Art and Complexity in London's East End*. London: Complexity, 4(6), pp. 14-21
- Helgesen, S. (2010, August 24) "Charles Landry knows what makes cities great: Distinction, Variety, and Flow", in *Strategy + Business*. Available on line: <http://www.strategy-business.com/article/10306?pg=all&tid=27782251> (access 20/08/2010)
- KEA (2006) *The economy of culture in Europe*, Brussels: Directorate-General for Education and Culture. Available on line: www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf
- Landry Ch. (2000) *The Creative City. A toolkit for urban innovators*, London: Earthscan
- Landry Ch. (2006) *The Art of City Making*, London: Earthscan
- Montgomery, J.R. (1990) "Cities and the art of cultural planning", *Planning Practice and Research*, 5(3), pp. 17–24.
- Montgomery, J. R. (2003) "Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration. Part 1: Conceptualising Cultural Quarters", *Planning, Practice & Research*, Vol. 18, No. 4, pp. 293-306
- OMC (2010) *Expert Working Group on maximising the potential of Cultural and Creative Industries, in particular that of SMEs. Final Report*. Available on line: http://ec.europa.eu/culture/.../eu_omc_wg_cci_final_report_june_2010.pdf (access 15/05/2011)
- Roodhouse S. (eds) (2010) *Cultural Quarters: Principles and Practice*, Bristol: Intellect Ltd
- Scott, A. (2000) *The Cultural Economy of Cities*, New York: Sage
- TERRA Consultants (2010) *Building a Digital Economy. The importance of saving jobs in Europe's Creative Economy*, Paris: International Chamber of Commerce/BASCAP. Available on line: www.ec.europa.eu/dgs/jrc/downloads/events/.../20110405_budapest_turlea.pdf (access 15/05/2011)
- Utrecht School of the Arts, (2010) *The Entrepreneurial Dimension of the Cultural and Creative*

Συνεδρία 7. Συνεργατικοί σχηματισμοί, δημιουργικές πόλεις και ανθρώπινοι πόροι

Industries, Brussels: Directorate-General for Education and Culture. Available on line: http://ec.europa.eu/culture/documents/edcci_report.pdf (access 15/05/2011)

- Wood, Ph., Landry Ch. (2007) *The Intercultural City: Planning For Diversity Advantage*, London: Earthscan